

A kockázatelemzés haszna és értelme

Nagy Veronika

A munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. tv. módosítása, a 2004. évi XI. tv. 11. §-a végre részletezi a munkavédelmi törvény eredeti 54. §-át. Az 54. § most már kibővített formában tételesen meghatározza, mit is kell, hogy tartalmazzon a törvény által előírt kockázat-értékelés. Az 54. § (2) pontja szerint „a munkáltató köteles minőségileg, illetve szükség esetén mennyiségileg értékelni a munkavállalók egészségét és biztonságát veszélyeztető kockázatokat (...) Az értékelés alapján olyan megelőző intézkedéseket szükséges hozni, amelyek biztosítják a munkakörülmények javulását, beépülnek a munkáltató (...) tevékenységébe.”

Ha belegondolunk, terméket előállítani, vagyis embereket foglalkoztatni, gépeket működtetni, használni, vegyszereket, nyersanyagokat feldolgozni, a keletkezett hulladékot kezelni, mindehhez a szükséges feltételeket biztosítani *folyamatos kockázatok vállalása!* A kockázat – részletezve: veszély, veszélyeztetettség, igénybevétel, káros befolyás, egészségi ártalom, fizikai igénybevétel, mechanikai és vegyi káros tényezők, az áram veszélyes hatásai, az emelés és szállítás ártalmai, és még sorolhatnám hosszan – jelen van az életünkben, és fokozottan jelen van a munkavégzés során.

A munkavégzésre az a jellemző, hogy *meghatározott célok érdekében történik meghatározott eszközökkel és kellékekkel.* Továbbá az is jellemző, hogy a meghatározott cél – a termék előállítása – érdekében kell kidolgozni a gyártási technológiát, a műveleteket, a munkafolyamatokat, s ezek hordozzák magukban a veszélyt és a kockázatot. Mivel a termék-előállítás emberi munka, ezért az szab határt a megengedhető kockázatoknak, hogy a dolgozó ember fizikailag és egészségileg mit visel el. Vannak területek, ahol megtehető, hogy kicsit nagyobb kockázatot viseljen el a dolgozó. Például, mivel ismeretes, hogy a férfiak teherbíró képessége általában nagyobb a nőkénel

vagy a fiatalokúakénál, a részükre kijelölt munkatevékenység tartalmazhat olyan kockázati elemeket, ami női dolgozó esetében nem megengedhető. Magyarra fordítva, ha egy gépen nagyobb súlyú anyagot kell felrakni, leszedni, az megengedhető, amennyiben folyamatosan biztosítható a férfi gépkezelő...

Vannak technológiák, például amelyek során a levegőszennyezés elkerülhetetlen. Nyomatszáritás, párologó oldószeres használat a nyomtatásnál, mosás-tisztítás légszennyező lemosó anyagokkal stb., mind szennyezi a termelés során a munkahely levegőjét. Az egészségkárosító kockázatot többféleképpen el lehet hárítani, a műszaki lehetőségektől és anyagi eszközök (pénzforrások) mennyiségétől függően. Szem előtt tartva a célt, hogy a munkavégzés során a *dolgozók egészsége ne károsodjon a beszívott levegővel*, különböző megoldások képzelhetők el. Elszívó berendezés, teremlevegő teljes tisztítása, jobb híján pedig egyéni légzésvédő eszköz igénybevétele. Nem csak a ráfordított költségek optimalizálását kell (lehet) azonban szem előtt tartani. Ha folyamatosan több dolgozónak kell a légszennyezéssel járó munkaterületen tartózkodni, akkor a minél hatékonyabb elszívás, légtisztítás a megoldás, bár ez sokba kerül. Ha, tegyük fel, naponta egy személynek tíz-húsz percet kell csak tartózkodnia a légszennyező technológia hatókörében, természetesen elegendő egy jól megválasztott légzésvédő maszk viselete munkája idején.

A fenti példákából kiderül, hogy *a kockázatelemzés a munkahelyek létesítésénél kezdődik*, mert ez a leghatékonyabb. A tervező-kivitelező munkája során egy percre sem működhet kockázatelemzés nélkül! Vagyis semmit nem lehet és nem szabad úgy megtervezni, illetve kivitelezni, hogy végig ne elemeznénk – lehetőleg munkavédelmi ismeretekkel rendelkező szakember bevonásával – a felmerülő kockázatokot, és azok hatékony elhárításának eszközét, módjait. Nagyon effektív segítség például egy leendő új üzem, üzemrész vagy technológia bevezetése előtt *munkavédelmi-*

egészségvédelmi hatástanulmányt készíteni. A munkavédelmi és foglalkozás-egészségügyi szakember szakmai „vaksága”, hogy tudniillik előtérbe helyezi az ő szempontjait az elemzés során, itt hasznos lehet. Ha például egy szitanyomó üzemszert kívánunk berendezni, ott a *technológiai megoldásokkal párhuzamosan* kell a levegőtisztasági technológiát kialakítani. A szitakészítő részlegben ugyanúgy, mint a nyomógépek mellett. Ehhez tudni kell, hogy a technológia kb. milyen kvantitatív légszennyezéssel jár a működésben, és a munkahelyek közül melyeken. Milyen vegyszerek kerülnek felhasználásra, és azoknak melyek a párolgó – légszennyező összetevői. A felállításra kerülő gépek, berendezések milyen saját, beépített elszívó berendezéssel vannak ellátva, és azok milyen várható hatásfokúak. Ilyen módon a tervező és kivitelező, aki ismeri a megengedhető – minimális – légszennyező értékeket, az előzetes munkavédelmi (és egészségvédelmi) *kockázatelemzés figyelembevételével határozza meg a technológiai feltételeket*. Tehát, hogy hova kerülnek a gépek, berendezések, az elszívás honnan hová lesz kivezetve, milyen formában történik a vegyszeradagolás, -tárolás, hulladékgyűjtés, késztermék- és szitátárolás (ezek is „párolognak”, és szennyeznek a munkatér levegőjét).

Az új létesítmény üzembe helyezése voltaképpen a *második kockázatelemzési eljárás*. A szakmai kivitelezés és a próbaüzemelés során még egyszer sorra kell venni a meglévő és keletkező veszélyeket és ártalmakat, azok elhárítási módjait és ezeknek hatékonyságát, eredményességét. Azt, hogy a védőburkolat a helyén van-e, és megvédi-e a kezelőt a benyúlás veszélyétől, egyszerű szemrevételezéssel, illetve a dokumentációval való összevetéssel meg lehet állapítani. A szakértelen itt ahhoz kell (ezért szükséges, hogy a kockázatelemzést, vagyis magát az üzembe helyezést *munkavédelmi szakképesített személy* vezényelje le), hogy pontosan azt és úgy szemrevételezze, amire a veszély és annak elhárítási mértékéhez szükség van. Ami viszont a technológia működtetése során a légszennyezettség mértékét illeti, azt csak *méréssel* lehet megállapítani. Itt a munkavédelmi szakember szerepe „mindössze” annyi, hogy előírja, hol és milyen fajta légszennyezésmérés szükséges. Általában ő tárgyal a mérés végző szakemberrel is, és a megkapott jegyzőkönyv alapján intézkedést javasol azzal kapcsolatban.

Az új létesítmény megkezdje a folyamatos működést, immár szabályosan üzembe helyezve. Ettől számított egy éven belül kell elvégezni azt a – *valójában harmadik – kockázatelemzést*, ami a munkavédelmi törvény szerinti „hivatalos” elemzés. Ugyanis ezt szokta kérni ellenőrzésre a hatóság, az illetékes ÁNTSZ vagy a munkavédelmi felügyelőség.

Hogy ez tételen mire terjedjen ki, azt a 2004. évi XI. tv. 11. § (2) pontja jól összefoglalja. Eszerint a „munkáltató felelőssége legalább a következők dokumentálása”: – és itt következik a fejezet-címek felsorolása:

- a) a kockázatelemzés időpontja, helye és tárgya, az értékelést végző azonosító adatai;
- b) a veszélyek azonosítása;
- c) a veszélyeztetettek azonosítása, az érintettek száma;
- d) a kockázatot súlyosbító tényezők;
- e) a kockázatok minőségi, illetőleg mennyiségi értékelése, a fennálló helyzettel való összevetés alapján annak megállapítása, hogy a körülmények megfelelnek-e a munkavédelemre vonatkozó szabályoknak, illetve biztosított-e a kockázatok megfelelően alacsony szinten tartása;
- f) a szükséges megelőző intézkedések, a határidő és a felelősök megjelölése.

Itt jegyezném meg, hogy ez a dokumentum az elkészített cég *saját tulajdonát képezi, sem nem szabad, sem nem kötelező átadni a hatóság részére!* Legjobb, ha egy tájékoztató levelet küldünk arról, hogy a kockázatelemzés a rendelet értelmében itt és itt elkészült, megtekinthető bármikor a helyszínen. (Kis rosszindulattal, mely nem alaptalan, elmondható, hogy így tudjuk megakadályozni, hogy a nem kis pénzbe kerülő szellemi terméket valaki jogosulatlanul felhasználja.) Ami a kifizetett ellenérték *hasznát* illeti, azt az elkészült dokumentum fejezetei jelentik.

Ha komolyan vesszük a szükséges megelőző intézkedések végrehajtását, betartjuk a határidőt, azzal sokat nyerhetünk. Költséges és kellemetlen balesetek nem következnek be (bár ez nehezen bizonyítható, bízunk kell a feladat kijelölő szakember előrelátásában és szakértelmében). Hatósági ellenőrzéskor bátran nézhetünk a szemlélő felügyelők szemébe, és az ellenőrzésről felvett jegyzőkönyvben nem kell bírság kiszabásától tartanunk. [A munkavédelmi bírság jelenleg kiszabható mértéke tízmillió (!) Ft.]

Látható, hogy a kockázatelemzés nem sorolható a kényes adminisztratív kötelezettségek közé,

ami felesleges pénzkidobás és időtöltés volna. Nagyon is van értelme annak, hogy *szakember vezényletével felmérjük helyzetünket a kockázatok és veszélyek-ártalmak terén*. Érdemes ezt elvégezni minden változás – változtatás – esetén is. Új gép vagy gépek beszerzése után, illetve a technológia módosítása vagy megváltoztatása esetén. Ha nagyobb mértékben cserélődik létszámban vagy munkakörváltás miatt a munkaerő. Teljes elektromos vagy épületgépészeti felújítás, gépek nagyjavítása után, egybekapcsolva az ismételt üzembe helyezéssel. Ugyanígy indokolt a kockázatelemzés, ha az üzem változatlan felállás mellett *új helyre költözik*. És végül áldozunk rá akkor is, ha nagyobb változás nincs, de négyöt év eltelt, és a természetes „kopás és elhasználódás” bekövetkezik az üzemben. Ugyanígy, ahogy a kocsikat időről időre műszaki vizsgára viszik. Hisz az is csak egy alapos kockázatelemzés, és az ebből következő „tatarozás”...

A kockázatelemzés tehát az alábbi szabályok betartása mellett lesz hasznos és eredményes:

- ◆ Csak munkavédelmi, foglalkozás-egészségügyi szakember vezényletével és működése mellett végezzük.
- ◆ Minden adatot és dokumentációt becsületesen bocsássunk rendelkezésre. A ferdítéssel, eltitkolással magunkat csapjuk be.
- ◆ Ha mérést, szakértői ellenőrzést ír elő az elemzés, ne sajnáljuk rá a pénzt, bőven megtérül az, ahogy fentebb már részleteztem.
- ◆ A kiadott feladatokat, melyek a jegyzőkönyvben lettek sorolva, maradéktalanul hajtsuk végre.
- ◆ Ha a feladat lényege, hogy ezentúl valamit *folyamatosan* kell végezni, betartani, intézni (oktatás, orvosi ellenőrzés, felülvizsgálat, ellenőrzés stb.), ne elégedjünk meg azzal, hogy egyszer megcsináljuk, megcsináltatjuk. Ezeknek az intézkedéseknek a haszna és lényege pontosan a folyamatoságukban, rendszerességükben rejlik!
- ◆ Igyekezzünk átvinni azt a szemléletet a munkavédelmi szakembertől, hogy a szakmai szempontokkal *párhuzamosan* mindig vegyük figyelembe a veszélyesség és kockázat csökkentésének, elhárításának szempontjait is.

A kockázatelemzés, ha azt elfogadjuk, és munkamódszerré tesszük, hűséges társunk lehet a szép termékek előállításában úgy, hogy a dolgozók nem nyomorodnak bele, munkaeszközeink hosszú ideig megőrzik jó állapotukat. Végző soron a jó lelkiismeret és a célszerű költségcsökkentés együtt nagyon jó közérzetjavító hatású!

